

DOSEZI SUPATNJE KOD SIMONE WEIL

Ante Vučković – Lidija Piskac

Sveučilište u Splitu
Katolički bogoslovni fakultet
avuckovic@kbf-st.hr
lidija.piskac@verbum.hr

UDK: 1 Weil,S.
2-185.2+17.026.2
<https://doi.org/10.34075/cs.54.4.2>
Pregledni znanstveni rad
Rad zaprimljen 7/2019.

Sažetak

Sućut se nalazi u srcu religioznih, duhovnih i etičkih tradicija i poziva nas da se prema drugima ophodimo onako kako bismo htjeli da se oni ophode prema nama. To nazivamo zlatnim pravilom. Ima ljudi koji na osebujan i jedinstven način svojim životom utjelove princip sućuti. Takva je bila Simone Weil. Ovaj rad istražuje mjesta na kojima se u njezinu životu susreće supatnja: odijevanje, glad drugog čovjeka, novac, izručenost radnika mehanizmima ugnjetavanja. Potom se usmjeruje na tri razdoblja mišljenja u životu Simone Weil: marksizam i materijalizam, kršćanstvo i duhovnost te pravedno društvo. Za cijelo vrijeme S. Weil je iznimno snažno obilježena supatnjom. Rad namjerava pokazati mjesta na kojima supatnja prožima život i mišljenje Simone Weil.

Ključne riječi: *supatnja, glad, potlačenost, rad, komunizam, pozornost, kršćanstvo*

UVOD

Zlatno pravilo kaže da se prema drugim treba ophoditi onako kako bismo htjeli da se oni ophode prema nama. To pravilo susrećemo u različitim formulacijama. Ipak, ima ljudi koji svojim životom, djelovanjem i mišljenjem odskaču, kako u shvaćanju tako i u življenju supatnje. Simone Weil je jedna od njih. Njezin neobičan život u tolikoj je mjeri "koincidirao s njezinom filozofijom da je teško odvojiti njezin život od njezinih misli".¹ "Nitko drugi nije tako hrabro svoje

¹ John Hellman, *Simone Weil. An Introduction to Her Thought*, Wilfrid Laurier University Press, Waterloo (Ontario, Kanada), 1982., 2.

djela usklađivao sa svojim idejama.”² To znači, s jedne strane, da su njezini osobni dosezi ideja o supatnji koincidirali s njezinim osobnim suosjećanjem i supatnjom. A s druge, ovakva podudarnost daje nam uporište za pretpostavku da su njezine katkad ekstremne filozofske i političke putanje međusobno snažno povezane. U tom se dodiru susreće supatnja. Za njom ćemo tragati u ovom radu.

Simone Weil – njezina supatnja i filozofija idu sve do točke otjelovljenja gdje se ideja dodiruje sa stvarnošću. Kako je njezina ideja supatnje povezana sa zbiljom, tako i njezin život potvrđuje njezinu filozofiju o supatnji. Ako se pitamo dokle ta supatnja ide, odgovor je da granice nema. S. Weil je životno ugrozila sebe samu zbog supatnje te na koncu narušenog zdravlja umire od posljedica trpljenja i suosjećanja s onima koje je u tom razdoblju smatrala najpogođenijima i najranjivijima.

S. Weil tražila je teorije i društvene modele za rješenje patnje kao i modele supatnje na dva ključna područja: najprije u marksizmu, a poslije u kršćanstvu, tj. u Katoličkoj Crkvi. Ali, uvijek iz pozicije ozbiljne filozofkinje. No dosezi njezine supatnje, iz pozicije relevantnih životopisaca, očituju se i na drugim područjima njezina privatnog i javnog života.

Pokušat ćemo supatnju promatrati kao ključ razumijevanja traganja S. Weil za učinkovitim modelima supatnje u materijalizmu, kritike materijalizma i osobnog zaokreta S. Weil prema duhovnosti, konkretno prema Katoličkoj Crkvi. Supatnja i gorljiva želja da pridonese svojoj generaciji ujedno su bili i razlozi kritike marksizma. Nastojat ćemo prikazati što širi spektar životnih, svakodnevnih i filozofskih područja i forma u kojima se očituje neki od modela supatnje kod Simone Weil.

1. SUPATNJA KAO ŽIVOTNA PRATILJA

1.1. Odijevanje

Među prvim znakovima supatnje u životu i misli S. Weil bilo je njezino pomalo neobično odijevanje, kojim šalje poruku odmaka od buržoazije kao povlaštenog sloja društva u kojemu je rođena i u kojemu je odrasla, kako bi se približila onima koji nisu privilegirani, tj. koji trpe od nekog oblika društvenog ili pojedinačnog tlačenja i patnje. O njezinu izgledu i odijevanju svjedoči njezina školska

² Simone Pétrement, *La vita di Simone Weil*, Adelphi, Milano, 2010., 6.

prijateljica i biografkinja Simone Pétrement, koja je dala svojevrsnu rekonstrukciju njezine pojave: "Njezina je pojava, u vrijeme kada je pohađala *cagne* (pripravni tečaj za *École Normale Supérieure*), bila gotovo već onakva kakva će biti do kraja njezina života. Malo, sitno lice koje se izgubilo u kosi i naočalama. Malen, delikatan nos, tamne oči duboka pogleda, vrat koji je stršao naprijed, sve je ostavljalo dojam strastvene, gotovo bezobzirne znatiželje; ali njezine pune usne odavale su ljupkost i dobrotu. (...) Njezino je tijelo bilo mršavo, geste živahne, ali često nezgrapne. Nosila je odjeću muškoga kroja, uvijek isti model (neku vrstu odijela s vrlo širokom suknjom i dugim uskim sakoom) i uvijek je bila u ravnim cipelama. Nikada nije nosila šešir, što je u to doba bilo vrlo neobično među francuskim građanstvom. Sve je to išlo u prilog jedinstvenoj osobnosti imidža revolucionarne inteligencije koji je, zbog tog ili nekog drugog razloga, znao iritirati ljude, katkad do točke bijesa, i još uvijek ih iritira."³ Odjećom je zastirala svoju gracilnu konstituciju i ljepotu, a njezina je odjeća izazivala nerijetko i bijes, porugu i odbojnost, pretpostavljamo uglavnom kod ljudi iz "njezinog sloja". Ne treba odbaciti ni ideju da je odjećom nastojala što više sakriti svoju ženstvenost. "Desetljećima kasnije, kako to njezin brat primjećuje, stil S. Weil sasvim lako bi se svrstao u stil bitnik generacije",⁴ ali u to doba svi su bili iritirani njezinim odijevanjem.

Da je odijevanje važan znak, a uglavnom i početak neke nove misaone ere, poput nagovještaja i vjesnika nečeg novog na pomolu, osobito u tim mladim godinama adolescencije, svjedoči i promjena odijevanja njezine kolegice iz fakultetskog dvorišta, Simone de Beauvoir, s kojom je dijelila oduševljenje zajedničkim profesorom Alai-
nom i stav prema buržoaziji kao i prema intelektualnoj neovisnosti. "Simone Weil brzo se uključila u adolescentsku pobunu, nalik onoj S. de Beauvoir, protiv srednjoklasnih putova. Zapravo, u školskim danima vidljiviji je i javniji bio 'revolt' Simone Weil negoli njezine smione feminističke suvremenice. No obje mlade žene brzo su se otrgnule od nedrage buržoazije svojim odijevanjem."⁵ Doduše, stil koji je S. de Beauvoir odabrala za izražavanje svoje pobune bio je čista suprotnost stilu S. Weil (uvijek je nosila visoke pete, šminkala se "kao nedjeljom", pamučne i vunene dosadne materijale zamijenila je drskom svilom itd.), no osim što je i sama imala takvu fazu, u svojim je memoarima zabilježila i neobičnu pojavu S. Weil: "Pola-

³ Isto, 35.

⁴ J. Hellman, *Simone Weil*, 9.

⁵ Isto.

zila je visoku školu *École Normale*, ali je istodobno polagala na Sorbonni ispite iz istih predmeta kao i ja. Pobudila je moje zanimanje reputacijom o svojoj inteligenciji i svojim neobičnim odijevanjem.”⁶

Vanjština vrlo mlade i konstitutivno krhke S. Weil stavljena je u službu ozbiljne senzibilnosti za one koji trpe i važnosti inteligencije koja mora biti svrhovita i također u službi supatnje s onima koji su pogođeni. Da bismo vidjeli koliko su ta sućut i supatnja kod S. Weil bile ozbiljne, istinite, globalne i nenapuhane, ne trebamo ići dalje od fakultetskog dvorišta.

1.2. Kina i glad u svijetu

Ostajemo u istom dvorištu u društvu dviju Simonâ. Zašto uzimamo S. de Beauvoir kao relevantni izvor? Mišljenja smo da njihova slična naobrazba, pripadnost istom razdoblju i podneblju, s vrlo različitim životnim i obiteljskim pozadinama, ali obje iz pariških obitelji srednje klase, potom njihov vrlo brz razlaz u pogledu filozofskih i životnih stavova, na temelju kojeg možemo slobodno reći da su one dvije sasvim suprotne Simone, daje dodatnu težinu svjedočanstvima S. de Beauvoir o S. Weil, osobito što se tiče relevantnosti i inteligenciji uvida kao i o karakternim crtama i autentičnosti njezine supatnje. Simone de Beauvoir bila je impresionirana ponajprije javnim djelovanjem Simone Weil, ali nadasve – njezinom neobičnom reputacijom, suosjećanjem sa siromašnima i pogođenima. Tražila je prigodu da se sprijatelji sa Simone Weil, ali je bila odbijena, kako svjedoči u svojim *Sjećanjima dobro odgojene djevojke*: “Hodala je dvorištem Sorbonne praćena skupinom bivših Alainovih učenika. Uvijek je u jednom džepu svoje bluze imala jedan broj novina *Libres Propos*, a u drugom jedan broj lista *L’Humanité*. U Kini je upravo pustošila velika glad. Pripovijedali su mi da je ona, kad je to doznala, zaplakala. Te suze izazvale su moje još veće poštovanje negoli njezina darovitost na području filozofije. Zavidjela sam joj što ima srce koje je kadro osjećati za cijeli svemir. Jednog dana uspjela sam joj se približiti. Ne znam kako je započeo naš razgovor. Ona je odlučnim tonom rekla da je danas važna samo jedna stvar na svijetu: revolucija koja će dati kruha svim ljudima. Odgovorila sam na manje odlučan način, kako problem ne leži u tome da se ljude učini sretnima, nego da se daje smisao njihovim životima. Ona me odmjerila i rekla: ‘Vidi se da niste nikada bili gladni.’ Time su završi-

⁶ Isto, 11. Usp. također prvi esej o S. Weil na hrvatskom jeziku Gaje Petrovića u: Simone Weil, *Sloboda i tlaćenje*, Naprijed, Zagreb, 1979., 9.

li naši odnosi. Shvatila sam da me ocijenila kao 'srednjoklasnu spiritualistkinju' i to me jako iritiralo... Bila sam uvjerena da sam se emancipirala od svoje društvene klase."⁷ Poštovanje i oduševljenje Jean-Paula Sartrea i Simone de Beauvoir prema S. Weil i njezinom autentičnom altruizmu bilo je trajno i nikada zapravo nisu zaboravili na njezinu golemu i snažnu brigu za druge, čime se izdvajala među pariškom inteligencijom tog doba.⁸

1.3. Novac

Osim svojom odjećom i vanjskim izgledom S. Weil je supatnju izražavala i stavom prema novcu, tj. dijeljenjem svoje plaće siromašnim radnicima i nezaposlenim poljoprivrednicima: "Colette Andry mi je katkad pričala o Simone Weil; no iako sam mislila da ne gajim nikakve simpatije prema njoj, njezino nepoznato postojanje stalno mi se vraćalo u svijest. Bila je visoko obrazovana učiteljica filozofije u Le Puyju. Pričalo se da živi u hostelu za vozače kamiona, a da svakoga prvog u mjesecu cijelu svoju plaću stavlja na stol i dopušta da se svatko posluži."⁹ U Le Puyju započinje svoju karijeru, ondje je dobila svoje prvo zaposlenje. Od studentskih ideja i promišljanja, manjih prosvjeda i štrajkaških sastanaka, napokon je nakon osamostaljenja došla prilika za slobodnije izražavanje supatnje i konkretno druženje s pogođenima, njihovim patnjama i teškoćama. Kako bi imali pravo na novčanu naknadu za nezaposlene, seljaci-radnici bili su izloženi teškim fizičkim poslovima u kamenolomu. Pridružila im se na njihovom sastanku s Prefekturom, gdje su došli iznijeti svoje poteškoće. Iz supatnje prema njima i njihovim konkretnim problemima odlučila je da dnevno neće trošiti više nego što bi sporna novčana naknada dopuštala, a ostatak je podijelila nezaposlenima. "Tako se na dan kad bi mlada učiteljica filozofije dobila plaću, mogla vidjeti povorka njezinih novih prijatelja koji bi opkolili njezina vrata."¹⁰

Pitanje supatnje za S. Weil je pitanje oslobođenja od društvenog tlačenja koje je prirodan slijed bilo kakve iole organizirane društvene ili proizvodne organizacije. Koordinacija koju zahtijeva organizacija i kolektiv, prirodno otvara mogućnost izdvajanja privilegiranih

⁷ J. Hellman, *Simone Weil*, 11; usp. S. Weil, *Sloboda i tlačenje*, 9-10.

⁸ "Njezina inteligencija, asketizam, njezina posvemašnja predanost i njezina čista hrabrost – sve me to ispunjalo divljenjem." J. Hellman, *Simone Weil*, 13.

⁹ J. Hellman, *Simone Weil*, 13.

¹⁰ Joseph-Marie Perrin – Gustave Thibon, *Simone Weil as we knew her*, Routledge, London i New York, 1953., 20.

koji imaju moć.¹¹ Kako u takvom prirodnom procesu naći načina za društvenu jednakost i razv-oj potencijala pojedinaca u slobodi, ključno je filozofsko pitanje S. Weil. Pretpostavljamo da je svojim velikodušnim dijeljenjem plaće sa stanovnicima grada Le Puyja, uti-šala tu uznemirenu i glasnu savjest te nutarnji umni imperativ da sve što zna, ima i jest, stavi na stranu pogođenih.

1.4. Rad u tvornici

S. Weil je od njezinih kolega filozofa sličnih interesa najviše odvojila njezina mladenačka odlučnost ne samo da govori o uvje-tima života radničke klase u dvorištu Sorbonne nego i da upozna pravu svakodnevicu radnika. Za razliku od svih ostalih iz njezine generacije odlučila je iskusiti radnički život iz prve ruke, sudjelova-ti u radničkom životu.¹² Naizgled, pripadala je profilu mlade žene koju nikada ne bismo povezali s takvom odlukom i načinom života, što zbog svojega krhkog zdravlja i nježne građe, što zbog obiteljske pozadine. Poput svojih kolega iz fakultetskog dvorišta smatrala je da su privilegiji buržoazije problem premda su joj svi oni uglavnom i sami pripadali. No razlozi protivljenja S. Weil buržoaskoj klasi ori-ginalni su. Smatrala je da svi društveni privilegiji moraju biti skriveni između duše i zbilje zavaravajući nas da ih nema, u istoj mjeri u kojoj nam omogućuju i komfor, jer oni odvlače od istine, ispunjaju čovjeka iluzijama i sprječavaju pravi kontakt s nužnošću kao golom istinom.¹³ Upravo to je i sama učinila. Sakrila je privilegije od same sebe i odlučila podijeliti život i posao običnih radnika i seljaka. Fran-cuski filozof i književnik Thibon, njezin suvremenik, bliski prijatelj i životopisac, pretpostavlja da je time nastojala prigrliti "sve ono što znači najveću dehumanizaciju u sudbini najsiromašnijih – anoni-mnost i neosobnost, vidjevši u tome najbolji način da iščezne pred vlastitim pogledom i pogledom cijeloga svijeta. Ispražnjena od sebe zbog iscrpljujućeg rada, u masi izgubljena iz vidokruga..."¹⁴

Godine 1932. S. Weil se, netom što je diplomirala filozofiju, mlada i bez iskustva, zapošljava kao manualna radnica u tvornici kako bi stekla iskustvo realizacije materijalizma, ali i kako bi podi-jelila iskustvo radničke klase. Njezinu razočaranju nije bilo kraja kada je vrlo brzo iskusila da savršena Marxova utopija ne funkci-

¹¹ Usp. S. Weil, *Sloboda i tlačenje*, 28-29.

¹² Usp. J. Hellman, *Simone Weil*, 20.

¹³ Usp. J. M. Perrin - G. Thibon, *Simone Weil as we knew her*, 1.

¹⁴ *Isto*, 2.

onira u praksi, dapače, umjesto da uklanja ugnjetavanje i patnju, još je i pojačava. Njezin "Tvornički dnevnik (*Journal d'Usine*) što ga je iz dana u dan vodila za vrijeme svojega prvog radničkog zaposlenja (kod Alshtoma) kao i druge bilješke, pisma prijateljima i članci (sve skupljeno u zbirci *La Condition ouvrière*) detaljno i uvjerljivo pokazuju sve muke i patnje što ih je pretrpjela u tvornici kao radnica i promatrajući patnje drugih radnika. U teorijskim člancima [...] ta je iskustva pokušala sažeti i uopćiti".¹⁵ Inzistirala je na posjet rudarima u rudniku i da se sama upusti u rad sa zračnim čekićem. Za nju je cjelodnevni rad sa zračnim čekićem bio iznimno naporan. Naporno je to za svakog, neovisno o financijskoj nagradi ili državnoj ideologiji. Smatrala je da je za rudare prijeko potrebna mogućnost da se zračni čekići učine što podnošljivijima. No zašto nikog od lidera nije zanimalo poboljšanje uvjeta rada sa zračnim čekićima? O tim je svojim refleksijama promišljala u članku za avangardne, antistaljinističke komunističke novine *Révolution prolétarienne*. Ni kapitalizam ni komunizam nisu zanimali zračni čekići. Weil zaključuje da modernu državu ne kontroliraju ni "kapitalisti" ni "radnici", nego jedna treća vrsta. I fašizam i staljinizam bili su "nove društvene forme koje su predstavljale istinsku revoluciju dvadesetog stoljeća: revoluciju kadrova, birokratskih elita, a ne proletarijata".¹⁶ U ovoj fazi svojega životnog i misaonog puta S. Weil je spoznala koliko je istina važnija od svih politika, uređenja, lidera i ideja. Od te točke istina će zauzeti najvišu kritičnu točku i ništa manje od mjere istinitosti neće moći prihvatiti. Istina je važnija od svega i mjerilo svih stvari. Sovjetski komunizam pokazao je brojne poteškoće: odnos prema ruskoj baštini, Staljinova diktatura, uništavanje kulaka, gušenje oporbe, negiranje građanske slobode itd. U tom istom članku s početka njezine karijere i radnog iskustva piše: "Naravno, Marx nije predvidio ništa ovakvo. No ni Marx nam nije dragocjeniji od istine."¹⁷

Njezino traganje za patnjom i nekim oblikom supatnje Perrin je komentirao riječima da je supatnja mučenje za svakoga tko istinski voli te da je zato odlučila i raditi u tvornici, upoznati radnike i dijeliti sve oblike radničke patnje, njihove muke i neizvjesnost, siromaštvo, glad, odbijanje, tiranski i mučan posao u tvornici željeza te agoniju koju donosi nezaposlenost.¹⁸ Odlazak u tvornicu i teški fizički poslovi za S. Weil nisu samo eksperiment ni radoznalost nego način sebe-

¹⁵ S. Weil, *Sloboda i tlačenje*, 11.

¹⁶ J. Hellman, *Simone Weil*, 21.

¹⁷ J. Hellman, *Simone Weil*, 21.

¹⁸ Usp. J. M. Perrin - G. Thibon, *Simone Weil as we knew her*, 20-21.

darja. Međutim, spoznaja tolike patnje, više tuđe nego vlastite, posve ju je obeshrabrila. S. Weil koristi teške riječi, pa kaže da je od tada sebe počela smatrati robom koji je primio na sebe pečat nesreće.¹⁹

1.5. Prijateljstvo

Na početku svojega učiteljskog rada u mjestu Le Puy S. Weil je nastojala ne samo "zalagati se za radnička pitanja nego i uspostaviti izravan kontakt sa samim radnicima".²⁰ Simone Weil bila je slabašna i neobična, intelektualka do svoje zadnje pore i dijete kućnog odgoja koji ju je pomno štiti od grubosti i vulgarnosti života tvorničkih radnika. "Za nju nipošto nije bilo jednostavno sprijateljiti se s radnicima, automehaničarima, rudarima, uzgajivačima repe i bretonskim ribarima."²¹ To joj je pošlo za rukom iznimnim naporom volje, i životopisci se slažu da je stekla njihovo poštovanje i privrženost.

Iz istih je razloga htjela stupiti u kontakt s prostitutkama, no to nije uspjela. Doduše, jednom se to gotovo i ostvarilo. Nakon pada Francuske u Drugom svjetskom ratu uhićena je pod sumnjom da pripada Pokretu otpora kojem je načelu bio De Gaulle. Nakon dugog ispitivanja zaprijetili su joj da će je strpati u zatvor zajedno s prostitutkama, nju, profesoricu filozofije. Njezin joj je odgovor donio dopuštenje da odmah napusti policiju: "Oduvijek sam se htjela povezati s tim krugovima i jedini način koji bi mi omogućio pristup k njima je ovaj – odlazak u zatvor."²² Nakon tih riječi sudac je dao znak tajnici da je isprati.

S. Weil je imala vrlo uzvišenu ideju o prijateljstvu. "Čudo prijateljstva"²³ karakterizira istinska jednakost između dviju strana i uvažavanje autonomije druge osobe te je lišeno bilo kakve potrebe ili nužnosti, ovisnosti ili želje da se udovolji. J. P. Little, uvodničar životopisa što su ga napisala dvojica suvremenika i prijatelja S. Weil, J. M. Perrin i G. Thibon, prepoznao je da su odnosi koje je s njima dvojicom razvila ispunili sve zahtjeve tog čuda prijateljstva kako ga S. Weil opisuje.

1.6. Odlazak na ratište

Iz želje da bude uz najpogođenije S. Weil je odlučila otići u Španjolski građanski rat, koji je započeo 18. lipnja 1936., kao dobro-

¹⁹ Usp. *Isto*, 21.

²⁰ J. Hellman, *Simone Weil*, 20.

²¹ *Isto*.

²² J. M. Perrin - G. Thibon, *Simone Weil as we knew her*, 23.

²³ *Isto*, xii.

voljka republikanske vojske. U Španjolskoj se zbog ozbiljne ozljede zadržala tek dva mjeseca, nakon čega su je roditelji povukli u Francusku i posvetili se njezinu oporavku. Naime, opekla se vrelin uljem²⁴ i zadobila tolike ozljede da su je gotovo istog trena evakuirali. A opekla se nepažnjom. Lonac s vrelin uljem bio je ukopan u zemlji kako neprijatelj ne bi vidio vatru.²⁵ S. de Beauvoir dala je u svojim spisima, uz komentar da s obzirom na podrijetlo i pozadinu nema nikakvog izgleda da bi se ona u takav rat mogla prijaviti, karikaturni prikaz S. Weil na ratištu: "...osim ako je netko dobio jasno definiran tehnički ili politički posao, tamo se samo moglo biti na smetnji, a ne na pomoći. Simone Weil je otišla na frontu čvrsto odlučivši da će se pridružiti pješaštvu; no kad je zatražila da joj daju pištolj, stavili su je u kuhinju, gdje je posudu s vrelin uljem prolila sebi po nozi."²⁶ O iskustvu u ratu nikada nije govorila, osim o nekom o svojih sudrugova. S. Weil je došla na ratište iz istih razloga zbog kojih se pridružila radnicima u štrajkovima. Bez obzira na svoje privilegije, valja misliti na tuđu patnju i učiniti što se može. A ona bi uvijek pronasla neki način za supatnju. Ni najmanje nije oklijevala pred opasnošću i mogućim patnjama. Dapače, čini nam se da ih je upravo tražila.

Nakon osobnih iskustava i supatnje prema onima s kojima se susretala, S. Weil će izgraditi čitav sustav borbe protiv osobne i društvene patnje. Bilo joj je samo 25 godina kada je već skupila ta iskustva i na neki način "prerasla" politiku u praktičnom smislu, a sazrela za ozbiljnu filozofsku analizu, kritiku i naposljetku funkcionalnu teoriju koja bi, premda utopijska, ipak ponudila neke smjernice i težišta te pružila nadu u autentičnu slobodu.

2. TUMAČENJE PATNJE: OD POLITIKIE DO FILOZOFIJE

2.1. Marksizam i "materijalistička faza"

S jedne je strane S. Weil tražila model supatnje u marksizmu. Nadala se da će rješenje problema patnje i čisti oblik supatnje pronaći u marksizmu kao opreci od buržoaskog svijeta nejednakosti, nepravde i iskorištavanja te kao lijeku protiv njega. Lijevo političko krilo vrlo ju je rano privuklo i ona se pridruživala različitim marksističkim krugovima.²⁷ "Korijen njezinih prvih političkih zalaganja bila

²⁴ Usp. J. M. Perrin – G. Thibon, *Simone Weil as we knew her*, 21.

²⁵ Usp. J. Hellman, *Simone Weil*, 14.

²⁶ *Isto*.

²⁷ Usp. Hellman, *Simone Weil*, 18.

je sućut prema trpećima i potlačenima. Imala je 'srce koje je suosjećalo preko kontinenata' s drugim ljudskim bićima, što je toliko impresioniralo Simone de Beauvoir.²⁸ Međutim, Hellman naširoko opisuje da je supatnja zadnji među uobičajenim motivima ulaska u marksističke redove. Marksizmu se pridruživalo zbog "intelektualnog snobizma ili da bi se ispunila potreba (bilo na ljevici, bilo na desnici) za pripadanjem. Za mnoge to se činilo najboljim putem da se otkloni prijetnja fašizma ili rata; za druge, to je bio cjeloviti, koherentni prikaz povijesti i društva za kakvim su žudjeli. Ali, iznad svega, bila je to mržnja prema francuskoj društvenoj srednjoj klasi, potreba da se slomi buržoaska kultura, što je bio važan čimbenik u marksizmu lidera *generacije 1930.* u Francuskoj. Mnogi Simonini kolege – kao što je Simone de Beauvoir – bunili su se protiv društva u kojem su odrasli. Taj prezir i neprijateljstvo prema buržoaziji odveli su neke *normalieniste* prema fašizmu, a druge prema francuskoj Komunističkoj partiji. No korijeni njihova opredjeljenja bili su slični, a supatnja ili suosjećanje nisu imali osobite veze s njima."²⁹

No marksizam nije prošao njezin test istinitosti (otjelovljenja). Mislimo na materijalizam u smislu kako ga je S. Weil razumijevala: konkretizacija i realizacija stvaranja podnošljivih uvjeta za radnike na poslu i u životu kako bi se otklonilo ugnjetavanje i izrabljivanje, a omogućila sloboda radnicima. Ideja naime mora funkcionirati u stvarnosti pojedinca i društva. Njezina filozofija patnje zahtijeva otjelovljenje, čistu praktičnost i upotrebljivost. Time se otkriva duboki cilj njezine filozofije, a to je pomoći ugroženima koji ne mogu pomoći sebi samima. A S. Weil smatra da su radnici najugroženiji u tadašnjem društvenom sustavu. I upravo njih bi, smatra, trebalo staviti u središte društveno-političkog fokusa. Filozofiju i politiku valja staviti u službu najmanjih, potlačenih, trpećih. Svrhu filozofije i politike vidi u učinkovitoj supatnji koja zbiljski otklanja patnju i pomaže žrtvi. "Nije trebalo dugo da Simone Weil shvati kako se njezine najdublje brige uvelike razlikuju od njezinih sumišljenika, i to je imalo velik utjecaj na njezin daljnji razvoj. Supatnja koju je osjećala prema radničkoj klasi imala je svoje korijene u njezinoj sposobnosti sućutne pozornosti prema drugima koja ju je pratila cijelog života. A ta je sposobnost, kad ju se veže uz stanje u proletarijatu, S. Weil brzo pretvorila u odmetnutog marksista."³⁰

²⁸ Isto, 19.

²⁹ Isto.

³⁰ J. Hellman, *Simone Weil*, 19.

2.2. Kritika marksizma i povratak mišljenju kao sredstvu supatnje

Iskustvo u tvornici i iskustvo u poljoprivrednim radovima u kombinaciji s njezinom spoznajom o neznanju ljevičarskih vođa o tim stvarnostima, rezultirali su njezinim razočaranjem u marksizam, a poslije i u revolucionarni sindikalizam. Jačanje fašizma i iskustvo u Španjolskom građanskom ratu naveli su je da počne razmišljati izvan tradicionalnih političkih kategorija. Razmišljala je o tehnokraciji koja je obilježavala sva moderna društvena uređenja – komunističko, fašističko i kapitalističko. Osobito ju je zabrinjavao odnos tehnokracije i modernoga društva, konkretno radničke klase, u kojoj se ona pokazala kao središnja točka i uzrok ugnjetavanja radnika. Zabrinjavao ju je također i nedostatak smislenosti rada u tvornici zbog gubitka ljudske slobode pod pritiskom tehnokracije i proizvodnje.³¹ Kako urediti koordinaciju proizvodnje i vratiti dostojanstvo radniku i pravu vrijednost radu? Kako tvornice pretvoriti u mjesta ostvarenja ljudskoga potencijala, a ne izrabljivanja, gubitka slobode i rasadnike nesreće? To su ključna pitanja na kojima S. Weil temelji svoju filozofiju patnje i supatnje. S. Weil su zanimala sredstva za stvaranje slobodnijih i podnošljivijih uvjeta proletarijata.³² Filozofska pozadina i iskustvo rada u tvornici, a osobito tuđa patnja koju je u tom razdoblju susrela, stvorili su uvjete za dobru i novu analizu društvene i pojedinačne patnje. Na temelju dnevnika koji je vodila za vrijeme rada u tvornici piše članak *Razmišljanje o uzrocima tlačenja i slobode*, u kojem iznosi svoja zapažanja i zabrinutost vezanu uz tehnokraciju i organizaciju proizvodnje. Dobro poznavanje marksizma i njegove utopije omogućilo joj je da primijeti raskorak između Marxove ideje i njegovih nadanja u vezi s tehnikom i proizvodnjom te zbilje. Marks je smatrao “da će današnja tehnika, kad se oslobodi kapitalističkih ekonomskih obrazaca, ljudima pružiti, i to odmah, dovoljno slobodnog vremena da bi se mogli baviti skladnim razvojem svojih sposobnosti, i da će tako u stanovitoj mjeri iščeznuti degradirajuća stručnost u zanimanjima koju je donio kapitalizam; a da će kasniji napredak još više, iz dana u dan, ublažavati teret materijalne nužnosti, i da će to kao neposrednu posljedicu imati smanjenje društvenog tlačenja, sve dok napokon čovječanstvo ne postigne doslovce rajsko stanje u kojem će najveća proizvodnja iziskivati neznanat napor, u kojem će biti skinuto staro prokletstvo rada, ukratko, stanje u kojem ćemo pronaći sreću kakvu su uživa-

³¹ Usp. *Isto*, 18.

³² Usp. *Isto*.

li Adam i Eva prije nego što su zgriješili.”³³ No to se nije dogodilo. “Radnički pokret u cjelini ponavlja mane buržoaskog društva. (...) Cijela naša civilizacija utemeljena je na stručnosti, koja podrazumijeva podčinjavanje onih koji izvršavaju onima koji upravljaju; na takvoj osnovi jedino je moguće organizirati i usavršavati tlačenje, ali ne i ublažiti ga.”³⁴ Kapitalističko društvo nije uspjelo stvoriti sustav slobode i jednakosti, a marksizam, oponašajući temeljne mehanizme ugnjetavanja, također nije uspio ostvariti svoje glavne postavke. S. Weil zaključuje da je za uspostavu takvog sustava slobode i jednakosti potrebna prethodna preobrazba proizvodnje i kulture.³⁵

Dakle, dok se nekoliko filozofa iz njezine generacije koji su se bavili sličnim temama odlučilo okrenuti od religijskih i filozofijskih interesa prema izravnim političkim interesima, S. Weil ide u posve suprotnom smjeru i zasigurno je jedina iz svoje filozofske generacije koja je nakon vrlo aktivnoga društvenog i političkog angažmana napravila snažan zaokret od marksizma i anarhizma prema religioznim i metafizičkim analizama.

2.3. “Duhovna faza” i kršćanstvo

Kao što je model supatnje, s jedne strane, S. Weil tražila u marksizmu, tako je, s druge strane, uzor supatnje vidjela u liku Krista koji visi na križu na Golgoti, lišen svake slobode, pravde, zdravlja, prijatelja i utjehe. U svojoj trostrukoj lišenosti na društvenoj, osobnoj i duhovnoj razini, on podsjeća na Joba koji je svjestan da je nevinna žrtva, čime njegova patnja postaje samo još intenzivnija. Fizička i psihička bol sudaraju se s vlastitom nevinošću i sa svim potrebama duše. Jobova i Kristova patnja ne nalaze smiraj u duševnoj potrebi za nekim oblikom kazne za vlastiti zločin, za bilo kakav oblik unošenja zla u svijet, nego je žrtva vlastite spoznaje nevinosti i zla u kojem je potpuno nemoćna i neizbježno uronjena. Patnja nevinu žrtvu uranja u bistri zdenac istine i spoznaje, duša je u stanju zrenja. U patnji raspetog Krista na križu S. Weil vidi učinkoviti način supatnje, a kršćanstvo prepoznaje kao “religiju robova”. Iako nikada nije službeno postala članicom Crkve, u Kristu i kršćanstvu našla je plodno tlo za promišljanje o prevladavanju patnje, što je nakon iskustva u tvornici te kritike marksizma i revolucije smatrala gotovo nemogućim. Naime, pod težinom patnje i nesreće koja je posve zavladala

³³ S. Weil, *Sloboda i tlačenje*, 54.

³⁴ *Isto*, 53.

³⁵ *Usp. Isto*.

njezinim iskustvom i umom, njezina se nada u mogućnost poboljšanja ozbiljno poljuljala. Pa ipak, u razmišljanju pred tim likom na Golgoti vraća pozitivan pogled na budućnost i shvaća da revolucija u marksističkom smislu neće umanjiti glad i patnju u svijetu niti u duši, nego da je potrebno vratiti se na mišljenje, na filozofiju i tu postaviti jasne misaone temelje novog reformizma za pojedinca i društvo koje je kadro graditi osobni i društveni život što bliže istini i slobodi, dakle, bez ugnjetavanja, ropstva i patnje.

3. SREDSTVA SUPATNJE ILI DUHOVNA OSTAVŠTINA S. WEIL

3.1. Stvaranje filozofskog uporišta pravednog društva

Supatnja i želja da pomogne onima koji trpe i pate bile su glavni razlog političkog angažmana, ali i stvaranja teorijskog reformizma, koji je izložila u članku pod naslovom *Razmišljanje o uzrocima tlačenja i slobode* te u teorijskom djelu *Ukorijenjenost*. Ta je teorija zasigurno najkompletnije i najvrjednije zaokruženo djelo S. Weil, koje je napisala na posljednjoj stanici svojega prekratkog života, u Londonu, već jako narušena zdravlja. Shvatila je da je realna situacija takva da je svijetu potrebna zdrava i istinita teorija društva i pojedinca. Iskristaliziralo se da je najizvrsniji oblik supatnje taj da se čovjeku i društvu pomogne da ostvari svoju slobodu u smislu da ostvari svoje potencijale, a ne da čini što mu se prohtije. Konkretno, za radničku klasu u tvornicama i za poljoprivrednike rješenje ne vidi u gušenju ugnjetavanja revolucijom, nego funkcionalnim reformizmom i stavljanjem manualnog rada u središte. Taj bi reformizam zahtijevao i velik angažman samog radnika u pogledu spoznaje i usklađivanja svoga rada s onim što je potrebno proizvesti te u pogledu svijesti o radu svojih kolega i međusobne usklađenosti. U tom slučaju takvim radnicima ne bi trebao nikakav nadređeni, jer bi imali potpunu odgovornost. U djelu *Ukorijenjenost* govori o potrebama duše i donosi čitav niz potreba duše (red, sloboda, poslušnost, odgovornost, jednakost, hijerarhija, čast, kazna, sloboda mišljenja, sigurnost, rizik, privatno vlasništvo, kolektivno vlasništvo i istina), koje u većoj ili manjoj mjeri trebaju biti zadovoljene kako bi čovjek mogao razviti i ispuniti svoje potencijale i biti slobodan te kako bi omogućio i drugima da se razvijaju i budu slobodni. Na takav bi način pojedinci gradili bolje i pravednije društvo, u kojem bi patnja bila svedena na najmanju moguću mjeru. Zajednički uzrok patnje kako pojedinca tako i društva S. Weil vidi u fenomenu iskorijenjenosti suvremenog čovjeka. Sve nabrojene potrebe duše imaju

zajednički nazivnik, a to je potreba da se jednom iskorijenjeno biće ponovno ukorijeni. "Ukorijenjenost je možda najvažnija i najneshvaćenija potreba duše."³⁶ Simone Weil upozorava da je tu potrebu veoma teško definirati, ali se ipak odvažila na to: "Jedno ljudsko biće ima korijen zahvaljujući svojoj realnoj, aktivnoj i prirodnoj participaciji u životu jedne zajednice koja održava živim neka blaga prošlosti i neke slutnje budućnosti. Zahvaljujući prirodnoj participaciji, to jest participaciji do koje je došlo automatski mjestom, rođenjem, profesijom, okolinom, svako ljudsko biće ima potrebu za višestrukim korijenima. Ono ima potrebu da prima gotovo cjelokupnost svog moralnog, intelektualnog, duhovnog života putem sredine kojoj ono prirodno pripada."³⁷

3.2. Pozornost kao supatnja

Temeljni filozofski pojam S. Weil je upravo pozornost.³⁸ U njezinu životu i intelektualnom promišljanju sve se temelji na pozornosti. Pozornost je za nju osnovni i najvažniji nutarnji stav, do kojega je došla dugogodišnjim gorljivim i odlučnim traganjem za istinom. Njezino učenje o pozornosti važna je poveznica s nekoliko aspekata njezine osobnosti i mišljenja: njezinim asketskim intelektualizmom, matematikom, njezinom brigom za siromašne i ugnjetavane, njezinim inovativnim usredotočenim politikama te njezinom neobičnom suosjećajnom osjetljivošću. Hellman uočava kod S. Weil karakternu sklonost, urođenu sposobnost pozornosti: "Vidjeli smo kako se, još od djetinjstva, Weil okretala s ispitivalačkim i zahtjevnim kuriozitetom od jednog subjekta prema drugom s novim i originalnim rezultatima. S vremenom je izolirala tu svoju duhovnu i intelektualnu kvalitetu kao središnju značajku svoje (...) percepcije."³⁹ I drugi životopisci donose primjer iz djetinjstva: "Simone Weil nastojala je svoju pozornost usmjeriti na one pogođene; razlog zašto se u njezinim tekstovima toliko spominju suđenja i optuženici, suci i osuđenici, treba tražiti u njezinim čestim odlascima u sudnicu, ne iz radoznalosti, nego iz supatnje i s ciljem da promišlja o patnji."⁴⁰

Vrlo je neobično da ona koja je napustila intelektualni rad i okrenula se istraživanju konkretnih rješenja za siromašne i potlače-

³⁶ S. Weil, *Sloboda i tlačenje*, 35.

³⁷ *Isto*, 36.

³⁸ Usp. Chiaretto Calò, *Simone Weil l'attenzione. Il passaggio dalla monotonia dell'apparenza alla meraviglia dell'essere*, Citta Nuova, Roma, 1996.

³⁹ J. Hellman, *Simone Weil*, 83.

⁴⁰ J. M. Perrin – G. Thibon, *Simone Weil as we knew her*, 31.

ne, kaže da 15 minuta pozornosti može više pridonijeti nego mnogo dobrih djela: "Nešto se u našoj duši opire pravoj pozornosti kudikamo žešće nego što se tijelo opire umoru. To nešto kudikamo je bliže zlu negoli pùt. Stoga kad god smo na nešto istinski usredotočeni, uništavamo zlo u sebi. Ako se u pozornosti vježbamo s tom namjerom, četvrt sata pozornosti više vrijedi nego puno učinjenih dobrih djela."⁴¹ Taj paradoks postaje razumljiviji ako poslušamo njezinu definiciju pozornosti kao istinsko altruistično sebedarje. Istinska usredotočenost kao istinsko milosrđe po njezinu je mišljenju vrlo rijetka kvaliteta. Ali, smatrala je da upravo ona uspostavlja ključne ljudske odnose, kao i odnos s nadnaravnim. Usredotočenost nije samo hvalevrijedna vrlina studenata u obavljanju njihovih zadataka nego je to cjelokupna orijentiranost nečijeg bića. To je jasno u njezinu opisu studiranja: "Pozornost se sastoji u tome da zaustavimo svoju misao, kako bi bila raspoloživa, ispražnjena i otvorena objektu; ona je sposobnost da različite stečene spoznaje kojima se moramo poslužiti održimo u sebi u blizini misli, ali na nižoj razini i bez doticaja s mišlju. U odnosu na pojedinačne i već oblikovane misli, ta misao treba biti poput čovjeka koji se uspeo na goru te jednim pogledom obuhvaća mnoge šume i ravnice, a da ih pojedinačno ne zamjećuje. A osobito misao treba biti prazna, u iščekivanju, ništa ne tražeći, spremna da primi s njegovom golom istinitošću objekt koji će uskoro u nju prodrijeti."⁴² Pozornost je temeljni stav intelektualnog učenja, a vidjeli smo da S. Weil smatra kako je jedan od lijekova za uvjete radničkog ugnjetavanja integracija učenja s tvorničkim radom ili radom u polju. Smatrala je velikom privilegijom što mladi mogu razvijati sposobnost pozornosti tijekom studiranja. No ona ne misli da učenje čovjeka čini boljom osobom nego što to čini rad u polju ili u tvornici. Seljacima i radnicima jednako je bila dostupna dobrota čija blizina "prebiva u dnu siromaštva, društvene zapostavljenosti te duge i polagane patnje".⁴³

Studenti imaju privilegirane uvjete za razvijanje pozornosti. Ipak, studenti imaju druge društvene, statusne ili imovinske "utege", tako da im lako može proći cijeli studentski vijek, a da ne razviju specifičnu sposobnost koja se sastojala u čistom traganju za istinom. S druge strane, rad u tvornici i u polju, koji po prirodi stvari nema ništa zajedničko s tipičnim shvaćanjem studiranja i intelektualnog vježbanja u pozornosti, zapravo može omogućiti ženama

⁴¹ S. Weil, *Iščekivanje Boga*, Litteris, Zagreb, 2010., 95.

⁴² J. M. Perrin – G. Thibon, *Simone Weil as we knew her*, 91; S. Weil, *Iščekivanje Boga*, 95-96.

⁴³ S. Weil, *Iščekivanje Boga*, 98.

i muškarcima da prodube svoju pozornost u weilovskom smislu pozornosti na čistu istinu. S. Weil smatra pozornost središnjim pojmom kako za radničke uvjete, tako i za umni rad polaznika visokih škola, kako matematičara tako i automehaničara, rudara i seljaka. Pozornost je za nju, dakle, ključ međuljudskih odnosa, a njezin nedostatak može pokrenuti niz ozbiljnih problema: "Nesretnici ništa drugo ne žele na ovome svijetu osim ljudi koji su sposobni da im posvete pozornost. Sposobnost iskazivanja pozornosti nekom nesretniku nešto je vrlo rijetko, vrlo teško; to je gotovo čudo, pravo čudo. Gotovo svi oni koji vjeruju da imaju tu sposobnost, nemaju je. Punina ljubavi prema bližnjemu sastoji se jednostavno u tome da budemo u stanju da ga zapitamo: 'Što te boli?' To znači znati da nesretnik postoji, i to ne kao primjerak u nekoj zbirci, kao uzorak društvene kategorije na kojem je nalijepljena etiketa 'nesretnik', već kao čovjek kakav sam i ja, a kojeg je nesreća jednoga dana obilježila neponovljivim pečatom. Stoga je dostatno, ali prijeko potrebno da na njemu znamo zaustaviti svoj pogled. Taj pogled je prije svega pozoran pogled, iz kojeg duša prazni sav svoj vlastiti sadržaj kako bi u se primila biće što ga gleda, i to sa svom njegovom istinom. Za to je sposoban samo onaj koji je sposoban za pozornost."⁴⁴ Vježbanje u pozornosti, makar i manjkavo, "može pomoći da kasnije, ako nam se za to pruži prilika, nekom nesretniku u času njegove najveće nesreće pružimo upravo onu pomoć koja ga može spasiti".

Iza radikalnih zaključaka koje je S. Weil sažela nakon iskustva rada u tvornici među radničkom klasom stoji upravo njezina percepcija nesposobnosti ljudi da se međusobno "gledaju" i daruju takvom pozornošću. Rudare, radnike na tvorničkoj vrpici ili ribare nitko nije pitao kroz što oni prolaze. Ni njihovi nadređeni u poduzeću ni itko od "stručnjaka" ili iz sindikata, čak ni veliki revolucionarni vođa kao što je Trocki, nisu postavljali takvo pitanje. No ono što je osobito iznenadilo S. Weil bila je spoznaja da to pitanje ne postavljaju ni radnici međusobno jedni drugima.

3.3. Odnos prema hrani kao sredstvu supatnje

Učinkovita sredstva supatnje za S. Weil su pozornost i hrana. Ona se različito koriste u odnosu prema sebi samome i u odnosu prema drugome. Prema sebi ona se očituju kao pozornost na istinu i odricanje od hrane. Prema drugima ona poprimaju oblik pozornosti na drugog i davanje hrane drugome.

⁴⁴ Isto, 99.

Odnos prema hrani za S. Weil je bio način supatnje koje je obilježio početak i kraj njezina života. Već sa šest godina, tijekom 1914. godine, odricala se slatkiša kako bi ga poslala vojnicima koji su se patili na fronti. Tu je svoju značajku S. Weil nazivala idejom kršćanske ljubavi prema bližnjemu za koju kaže da ju je oduvijek imala, pribilježio je njezin prijatelj i sugovornik o religioznim temama J.-M. Perrin.⁴⁵ Kako je išla prema kraju svog života, patnja se sve više pojačavala. Teške godine za Francusku, za Europu, za svijet 1941. - 1943. bile su previše za izrazitu senzibilnost na tuđu patnju S. Weil. Prisiljena zbog antisemitizma nakon pada Francuske u Drugome svjetskom ratu napustiti domovinu i otputovati u New York, nije trebalo dugo da nađe načina za povratak u London, gdje je bilo središte De Gaulleova Pokreta otpora. Ondje je pisanjem, pomaganjem i radom posve iscrpila svoje tijelo. A hranu je unosila u malim količinama. Bez dovoljno odmora i hrane nepovratno je izgubila zdravlje. Patnja svijeta pogodila ju je do iznemoglosti, a ona je tragala za patnjama i opasnostima kako bi pošto-poto umanjila tu patnju, kako bi bila korisna i pomogla spašavati živote, makar i vlastitom sabotажom.⁴⁶ Valja postaviti pitanje gdje su granice supatnje i požrtvornosti. Povećavamo li žrtvovanjem sebe patnju u svijetu ili je ona plemeniti čin sebedarja koji u kozmosu stvara balans? Smijemo li uništiti svoje zdravlje i život da bi drugi dobili šansu? Ta se pitanja nameću osobito iz ovog podnaslova. Herojski čini spašavanja tuđih života i žrtvovanje sebe za dobro zajednice nikada nisu bili upitni. No ostaje otvoreno pitanje je li S. Weil povećala ili smanjila patnju svijeta?

ZAKLJUČAK

John Hellman jedan je od rijetkih pisaca i istraživača života i djela Simone Weil koji zastupaju integritet njezine filozofije kao i važnost podudaranja misaonih procesa sa zbiljom i konkretnim životom usprkos njezinim brojnim kontradiktornostima i pomalo ekstremnim stavovima. U tom je smislu na tragu njezinih prvih životopisaca, prijatelja i svjedoka iz prve ruke, J. M. Perrina i G. Thibona. Perrin komentira: "Čitanje i pisanje nije ispunilo njezin život: sklonost njezinog uma i sućutna volja koja ju je karakterizirala učinile su nemogućim da ne stupi u kontakt sa stvarnim životom i najnesretnijima koje je susrela. Ona je tragala za njima i pokušala se

⁴⁵ Usp. J. M. Perrin - G. Thibon, *Simone Weil as we knew her*, 19.

⁴⁶ Usp. *Isto*, 24.

uklopiti među njih kako bi ih upoznala i pomogla im. Osobito su je zanimali Anamiti, koji su bili demobilizirani i čekali repatrijaciju.⁴⁷

Svijest o patnji toliko je bila živa kod nje da vremenske i prostorne barijere za njezinu supatnju nisu postojale. Suosjećala je (supatila) s ljudima u Kini kao da je riječ o prisutnoj bliskoj osobi koju izravno gleda u oči dok trpi. Dimenzija prostora nije bila prepreka za njezino suosjećanje. Štoviše, prostorna joj je dimenzija stvarala problem samo ukoliko joj je branila da se što više približi onima koji trpe. Njezina želja i žudnja da fizički bude blizu onima s kojima suosjeća, za nju je bilo pitanje života i smrti. Ta žudnja u njoj gotovo je pogubna, odriče se hrane, privilegija, udobnosti, stavlja zdravlje i život na kocku.⁴⁸ S. Weil umrla je slomljenog i uništenog zdravlja po vlastitu izboru, koji je izravno vezan uz njezinu filozofiju o supatnji. Emocionalno se željela poistovjetiti s francuskim vojnicima u Drugome svjetskom ratu i odbijala je jesti išta osim vojničke porcije koju su tada u rovovima na fronti dobivali izgladnjeli ratnici. Hellman jasno zamjećuje tu nemogućnost odvajanja njezine osobne supatnje i života od njezinih ideja. Oni su upućeni jedno na drugo i ovise jedno o drugom. Smisao njezinih kritika bio je pokušaj da se poboljšaju stvari; bila je to više dobronamjerna bratska opomena kolegama, ali i još jedan pokazatelj njezine čvrstoće i jakog karaktera.

Pierce dijeli misaoni razvoj S. Weil na dvije glavne faze: prije 1935. i poslije 1938., te na prijelaznu fazu 1935. - 1938., u kojoj je doživjela duhovno obraćenje. Pritom prvu fazu naziva racionalističkom; karakteriziraju je socijalna i politička pitanja, analitička metoda koju koristi je materijalistička, a sociologija funkcionalna.⁴⁹ Drugu fazu karakterizira kao duhovnu, spiritualnu, u kojoj piše o religiji i nadnaravnome, gubi zanimanje za socijalnu i političku organizaciju.⁵⁰ No, to nije tako, što potvrđuje njezino posljednje, najzrelije djelo, *Ukorijenjenost*, politička "utopija", kako je Pierce naziva. Primjećujemo da je S. Weil u obje svoje faze vođena istim ciljem i žudnjama, a to je kako suzbiti glad u svijetu i svijet učiniti čovječnijim, osloboditi ga konstantne patnje. U tom smislu ne iznenađuje Pierceov komentar njezinih *Razmišljanja o uzrocima slobode i društvenog ugnjetavanja* kao mješavine kritike marksizma, Darwinova učenja o uvjetima opstanka, Moskine teorije o društvenim snagama i Hobbesove psihologije, dok njezine ideje definira kao utopiju "jednog

⁴⁷ J. M. Perrin - G. Thibon, *Simone Weil as we knew her*, 22-23.

⁴⁸ J. Hellman je zapisao kako "Simone Weil died in broken health..." *Simone Weil*, 2.

⁴⁹ Navedeno prema: Gajo Petrović, *Simone Weil: U potrazi za istinom*, u: S. Weil, *Sloboda i tlačenje*, 5.

⁵⁰ *Isto*.

imaginativnog Rousseauovaa učenika”.⁵¹ Cjeloviti pristup patnji, istini i zbilji koje su zaokupljale S. Weil izlazi iz okvira estetske filozofije, dodiruje antropologiju, politiku, sociologiju, psihologiju, religiju.

Ipak, Simone Weil, smatrajući da je prvi konkretni korak u rješavanju pitanja patnje stvoriti i ponuditi širu i funkcionalnu teoriju reformizma, daje originalne uvide u filozofskim analizama nekih oblika društvene i osobne patnje. Analizirajući rad u tvornici, daje uvid u društveni mehanizam ugnjetavanja, dok u *Uvodu za deklaraciju o dužnostima prema ljudskom biću (Ukorijenjenost)* navodi potrebe duše koje trebaju biti zadovoljene. To je moguće tek u pravednom društvu. Temelje za pravedno društvo S. Weil ne vidi ni u jednom analiziranom društvenom sustavu (kapitalizmu, fašizmu, komunizmu), jer primjećuje da u sebi imaju isti mehanizam ugnjetavanja te ne otklanjanju patnju, nego je produbljuju i šire. Zato smatra da je potrebna nova filozofska misao, koja je zaista i provediva te učinkovito pomaže ukloniti patnju i omogućiti ljudima da se razviju u svojim sposobnostima i mogućnostima.

Na društvenoj razini ugnjetavanja i uzrokovanja patnje uzroke vidi u tehnokraciji i birokraciji, tj. u nužnoj vladavini elite (manje skupine) koja koordinira veće skupine i mase u svrhu organizacije ili proizvodnje, i koja time bez presedana kontrolira sve ispod sebe (prije svega radnike) te uzrokuje patnju i ugnjetava one za koje je odgovorna. Na razini države, živi mehanizam ugnjetavanja vidi u pritisku birokracije na građane, osobito na radnike, poljoprivrednike, ribare i seljake. Birokracija je zaštićena elita koja ugnjetava široku masu, u kojoj je pojedinac nezaštićen, ovisan, prepušten samome sebi i lišen slobode (ako mu sve nabrojene potrebe duše nisu zadovoljene).

S tog stajališta možemo zaključiti nekoliko stvari. Prvo, iz mišljenja o supatnji i primjera S. Weil koji su iz njih proizašli možemo prije svega potvrditi da je supatnja, sućut, tkivo koje povezuje misao, život i nadasve njezino opažanje i razumijevanje stanja potlačenih i obespravljenih ljudi. Drugo, pokazuje se koliko je filozofija važna za pitanje patnje i života konkretnog čovjeka i koliko su oni važan predmet filozofije. Promjene za pojedinca dolaze ili promjenom mišljenja iznutra ili promjenom društvenih okolnosti izvana putem politike i međuljudskih odnosa, a svi oni počivaju na temeljima neke filozofije. I treće, izašlo je na vidjelo koliko je filozofija bez istine i zbilje “opasna” za društvo i pojedinca. Svojom nas životnom filozofijom o supatnji S. Weil poziva da filozofiju oslobodimo od prisilnih i namjernih racionalizacija, a politiku od demagogija. Filozofija je pozornost na stanje svijeta, trud oko istine i borba za poboljšanje svijeta.

⁵¹ Isto.

THE RANGE OF MUTUAL SUFFERING IN SIMON WEIL

Summary

Compassion is at the heart of religious, spiritual and ethical traditions and invites us to treat others as we would like others to treat ourselves. We call this the golden rule. There are people who embody the principle of compassion in a peculiar and unique way in their life. Such was Simone Weil. This paper explores the places where she experiences mutual suffering in her life: clothing, another person's hunger, money, extradition of workers to the mechanisms of oppression. It then focuses on three periods of thought in the life of Simone Weil: Marxism and materialism, Christianity and spirituality, and opinions on a just society. Throughout her time, S. Weil is extremely strongly marked by mutual suffering. The paper intends to show the places where mutual suffering pervades Simone Weil's life and opinion.

Keywords: mutual suffering, hunger, oppression, labour, Communism, attention, Christianity